

Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi

Yeliz KINDAP TEPE¹, Melike SAYIL²

ÖZ

Ergenin pozitif gelişimiyle ilgili önemsenen alanlardan biri olumlu sosyal davranışlardır. Olumlu Sosyal Davranışlar ve motivasyon arasındaki ilişkiye odaklanan farklı kuramlar bulunmakla birlikte, son yıllarda en sık tercih edilen kuramlardan biri Kendini Belirleme Kuramıdır. Kuram bağlamında yürütülen çalışmalar incelendiğinde, sıklıkla Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin (OSDKDÖ) kullanıldığı görülmüştür. Bu çalışmada OSDKDÖ'nün Türkçeye uyarlamasının yapılması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini, Ankara şehir merkezinden 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden toplam 583 (318'ü kız ve 265'i erkek) ergenden oluşmaktadır. Ergenlerin yaş ortalaması 15.9'dür ($S = .88$; $\text{ranj} = 13.5-18.4$). Ölçeğin psikometrik özelliklerini belirlemek için yapılan analizler sonucunda, ölçeğin ergen örneklemini için geçerli ve güvenilir olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca araştırma sonucunda ölçeğin üç farklı şekilde puanlanabileceği belirlenmiştir. Bunlar, göreceli özerklik puanı hesaplamak, ölçeğin alt boyutların ayrı ayrı kullanmak ve ölçeğin alt boyutlarından oluşan özerk ve kontrollü motivasyon boyutlarını kullanmak şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: olumlu sosyal davranışlar alanında kendini düzenleme ölçeği, kendini belirleme kuramı, ergenlik

Kındap Tepe, Y. ve Sayıl, M. (2018). Olumlu sosyal davranışlar alanında kendini düzenleme ölçeğinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi *Nesne*, 6(12), 126-143.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, yelizkindap(at)gmail.com

²Prof. Dr., TED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Yazar Notu: TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Projeleri kapsamında desteklenmiştir: SOBAG 108K155.

Examination of Psychometric Properties of Prosocial Self-Regulation Questionnaire

ABSTRACT

One of the areas considered important for adolescents' positive development is prosocial behaviors. There are various theories focusing on the relationship between prosocial behaviors and motivation, while recently Self-Determination Theory is among the most commonly referenced. When research in this context was investigated, the consistent usage of Prosocial Self-Regulation Questionnaire (SRQ-P) was observed. The research aims to adapt SRQ-P to Turkish and investigate its psychometric features. The sample group consisted of 583 (318 females, 265 males) students studying in ninth, tenth, and eleventh grade. The mean age of the sample was 15.9 ($SD = .88$, range = 13.5 - 18.4). Results of the analysis to specify the psychometric properties of the scale showed that the scale is valid and reliable for adolescent samples. Moreover, it was determined that the scale could be scored in three different ways. These ways are computing relative autonomy score, using the subscales separately, and using autonomous and controlled motivation dimensions.

Keywords: prosocial self-regulation questionnaire, self-determination theory, adolescence

Ergenlik döneminde ergenin pozitif gelişimiyle ilgili önemsenen alanlardan biri olumlu sosyal davranışlarıdır. Olumlu sosyal davranış (OSD), başkalarına fayda sağlamak amacıyla yapılan gönüllü davranış olarak tanımlanmaktadır (Eisenberg, 1986; Staub, 1978). Son yıllarda farklı kuramsal yaklaşımlarla yürütülen araştırmalar OSD'nin çok boyutlu yapısına (örn., Carlo ve Randall, 2002) ve davranışı etkileyen motivasyona odaklanmaktadır (örn., Roth, 2008; Roth, Kanat-Maymon ve Bibi, 2011). Araştırmalarda özgeci (altruistic), itaatkâr (compliant), duygusal (emotional) ve kamusal (public), gizli (anonymous) ve acil (dire) gibi çeşitli olumlu sosyal davranışlar incelenmektedir (Carlo, Hausmann, Christiansen ve Randall, 2003; Carlo ve Randall, 2001). Olumlu sosyal davranışların altındaki motivasyonu inceleyen araştırmalar ise bencilden (egoistic) özgeciye (altruistic); dışsaldan içsele farklı ranjdaki süreçler tarafından motive olan davranışlara odaklanmaktadır (Ryan ve Connell, 1989).

OSD ve motivasyon arasındaki ilişkiye odaklanan kuramlardan biri Kendini Belirleme Kuramı'dır (KBK). KBK temelinde yürütülen OSD çalışmaları incelendiğinde, Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür (Arnold, 2014; Razavieh ve Alborzi, 2004; Ryan ve Connell, 1989; Wentzel, Filisetti ve Looney, 2007). Ülkemizde olumlu sosyal davranışlar alanında yapılan araştırmalar incelendiğinde ise araştırmaların sıklıkla davranışın kendisine odaklandığı (Bayraktar, Kindap, Kumru ve Sayıl, 2010; Bayraktar, Sayıl ve Kumru, 2009; Kumru, Carlo ve Edwards, 2004) ve davranışı harekete geçiren motivasyonların incelenmediği görülmüştür. Hâlbuki olumlu sosyal davranışları ortaya çıkaran motivasyonlar farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla olumlu sosyal davranışların altında yatan motivasyonların belirlenmesinin sadece gözlenebilir davranışın kendisine odaklanan diğer ölçümlere göre daha bilgi verici olabilir. Alandaki bu eksikliği gidermek için bu araştırmada olumlu sosyal davranışların KBK temelinde ele alındığı araştırmalarda sıklıkla kullanılan ve davranışların altındaki motivasyonu ölçmeyi amaçlayan Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

KBK'da herhangi bir davranış içsel ya da dışsal bir motivasyonla harekete geçebilmektedir. Kuramda içsel motivasyon, kişinin bir davranışı sağladığı tatmin duygusundan dolayı gerçekleştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000). Deci ve Ryan'a (1985) göre içsel motivasyon oldukça özektir ve kendini belirlemenin örnek prototipik durumunu temsil etmektedir. Dışsal motivasyon ise, bir eylem ya da davranışın belirli bir sonucu elde etmek için gerçekleştirilmesidir ve bir etkinliğin sadece doyum almak için yapılması anlamına gelen içsel motivasyonun tersidir (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000). Dışsal motivasyonu özerk bulmayan bazı yaklaşımların aksine, KBK davranışı

düzenlemenin ne derece özerk bir şekilde yapıldığına bağlı olarak davranıştaki iradeli hissinin farklılaşabileceğini savunmaktadır (Ryan ve Connell, 1989; Vallerand, 1997). Kuram arkadaşlık, akademi, iş, spor gibi alanlarda dışsal motivasyonla harekete geçen davranışların hissedilen özerkliğe göre dört farklı şekilde düzenlenebileceğini öne sürmektedir. Bunlar dışsal düzenleme, içe yansıtılmış düzenleme, özdeşimsel düzenleme ve özümsemiş düzenlemedir (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000). Kuramcılar olumlu sosyal davranışların zevkli, eğlenceli ya da hoşlanılan bir durum nedeni yerine içselleştirmenin bir ürünü olarak ortaya çıktığı düşüncesini savunmaktadırlar. Bu nedenle farklı alanlar için geliştirilen kendini düzenleme ölçeklerinde yer alan özümsemiş düzenleme alt boyuna, olumlu sosyal davranışlar alanında geliştirilen ölçekte yer vermemişlerdir (Ryan ve Connell, 1989).

KBK'ya göre dışsal motivasyonla harekete geçen davranışlarda özerklik en az düzeydedir ve davranışlar *dışsal olarak düzenlenmektedir* (externally regulation). Dış baskı (external pressure) durumunda bireylerin davranışları, ödüller, kısıtlar ve diğer insanların baskıcı beklentileri gibi dış etkenler tarafından kontrol edilmektedir. Dolayısıyla, bu tür davranışlar olası ödülleri elde etmek, kişileri memnun etmek ya da dışsal talepleri karşılamak için gerçekleştirilmektedir (Ryan ve Connell, 1989). *İçe yansıtılmış düzenlemede* (introjected regulation) davranış hareketi geçiren gücün, kısmen içselleştirilmesi söz konusudur. İçe yansıtılmış düzenlemede davranışlar suçluluk, utanma, kendini eleştirme, kaygıdan kaçınma ya da kendini abartma (self-aggrandizement) gibi duygular temelinde yapıldığı için, söz konusu “baskı” bireyin kendisinden de kaynaklanabilmektedir (Deci ve Ryan, 2000, 2008; Ryan ve Deci, 2000). Dışsal motivasyonun daha özerk bir biçimi, *özdeşimsel düzenlemedir* (regulation through identification). Özdeşimsel düzenlemede, bir eylemin kabul edilmesi ya da kişiye ait olması önemlidir. Bir davranışta bulunulurken, diğerlerinin bu davranışa ilişkin duygu ve düşüncelerinden bağımsız olarak kişinin davranışı isteyerek, seçerek ve özerk bir biçimde gerçekleştirmesi esas alınır (Deci ve Ryan, 2000; 2008; Ryan ve Deci, 2000). Son olarak, en özerk dışsal motivasyon *özümsemiş düzenlemedir* (integrated regulation). Özümsemiş düzenleme, bir önceki özdeşimle düzenlemede edinilen değerlerin benlikle tam olarak bütünleştirilmesi durumudur. Özümsemiş düzenlemede hala dışsallık dikkate alınmakta, davranış kişinin içsel olarak alacağı doyumdan ziyade bazı sonuçlara ulaşmak için yapılmaktadır (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Connell, 1989; Ryan, Deci, Grolnick ve LaGuardia, 2006). Özümsemiş düzenleme ile içsel motivasyonun yarattığı içsel düzenlemeler benzerlik gösterir; her iki düzenleme de seçme ve irade hissiyle birlikte oluşur.

KBK temelinde yapılan araştırmalar incelendiğinde yukarıda sözü edilen davranış düzenleme biçimlerinin farklı şekillerde ele alındığı görülmektedir. İlk olarak davranışların dışsal ve içe yansıtılmış olarak düzenlendiği durum “kontrollü

motivasyon” (controlled motivation) olarak tanımlanmaktadır (Williams ve Deci, 1996). Kontrollü motivasyonla gerçekleştirilen davranış, birey tarafından tam olarak kabul edilmemekle birlikte, baskı ve zorlama duygularıyla meydana gelmekte ve benliğe yabancı olarak algılanan davranışlar dış unsurlar tarafından yönetilmektedir (Soenens ve Vansteenkiste, 2010). Buna karşı davranışların özdeşimsel, özümsemiş ve içsel biçimde düzenlenmesi “özerk motivasyonun” (autonomous motivation) bileşenleri olarak görülmektedir (Ryan ve Deci, 2000; Deci ve Ryan, 2008). Özerk motivasyonda, insanlar davranışlarının kendileri için önemini belirlediğinden, davranışlarını isteyerek, seçerek ve özerk bir biçimde gerçekleştirmekte ve davranışın nedeni içsel kaynaklı algılanmaktadır (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Connell, 1989; Ryan ve ark., 2006; Soenens ve Vansteenkiste, 2010). Bu bakış açısından hareketle bazı araştırmalarda özerk motivasyon ve kontrollü motivasyon temel alınırken (örn., Roth, Assor, Niemiec, Ryan ve Deci, 2009; Ryan ve ark., 2006; Vansteenkiste ve ark., 2005) bazı araştırmalarda ise kendini düzenlemenin dışsaldan içsele doğru özerklik düzeyine göre bir süreklilik göstermesi nedeniyle “görelî özerklik puanı” (relative autonomy index) temel alınmaktadır (örn., Grolnick ve Ryan, 1987; Soenens ve Vansteenkiste, 2005). Bu iki yaklaşım olumlu sosyal davranışlar alanında da tercih edilmekle birlikte, iki uçta yer alan alt boyutlara odaklanan araştırmalar da söz konusudur (Roth, 2008).

Kendini Belirleme Kuramı sosyal çevrenin önemine vurgu yapmakta ve davranışların özerk olarak düzenlenmesinde sosyal çevrenin engelleyici ya da iyileştirici bir rol oynayabileceğini ileri sürmektedir (Deci, Eghrari, Patrick ve Leone, 1994; Grolnick, Deci ve Ryan, 1997). Bu noktada kuram özerkliği destekleyici ve kontrol edici çevre kavramlarını temel almaktadır. Özerkliği destekleyici çevre, kişiye seçim yapma fırsatı sağladığı ve özerk iradesiyle işlev göstermesine izin verdiği için değerleri içselleştirmeyi ve içsel bir motivasyonla hareket etmeyi kolaylaştırmaktadır. Özerkliği destekleyici sosyalleştirme aktörlerinin özellikleri olarak, bireyin seçimlerinin sayısını arttırma, birey seçim yapmada zorlandığında seçeneklerle ilgili açık bir rasyonellik sunma ve seçimleri konusunda bireyin bakış açısını alabilme sayılmaktadır (Deci ve ark., 1994). Bu bağlamda yapılan hem deneysel (Deci ve ark., 1994; Koestner, Ryan, Bernieri ve Holt, 1984; Vansteenkiste, Simons, Lens, Sheldon ve Deci, 2004) hem de korelasyonel çalışmalarda (Grolnick ve Ryan, 1989; Niemiec, Lynch, Vansteenkiste, Bernstein, Deci ve Ryan, 2006) özerkliği ya da kendini belirlemeyi destekleyici sosyal bağlamın, özellikle de ebeveynlik uygulamalarının, içsel motivasyon, içselleştirme süreci ve çocuğun uyumuyla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Kuram temelinde olumlu sosyal davranışlar alanında yapılan araştırmalarda da destekleyici ebeveynliğin ergenin olumlu sosyal davranışlar alanındaki özerk motivasyonu ile ilişkili olduğu belirtilir (Assor, Roth ve Deci; 2004; Gagne 2003; Roth, 2008; Ryan ve Connell, 1989). Ergenin hayatında diğer önemli bir sosyalleştirme figürü olan öğretmenlerin özerkliği destekleyici uygulamaları da

öğrencilerin eğitim alanındaki etkinlikleri içselleştirmesine ve içsel motivasyonun oluşmasına katkıda bulunmaktadır (bkz., Reeve, 2002, 2006). Ebeveynlik uygulamalarına benzer şekilde ergenin hayatında önemli bir sosyalleştirme figürü olan öğretmenlerin de özerkliği destekleyici uygulamalarının öğrencilerde içsel motivasyonun oluşmasında hızlandırıcı bir rol oynadıkları, öğrencilerin eğitim alanındaki etkinlikleri içselleştirmesine katkıda bulunduğu gösterilmiştir (bkz., Reeve, 2002, 2006). Bu nedenle, özerkliği destekleyici ebeveynlik ve öğretmen uygulamaları bu araştırmaya konu olan Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin ölçüt geçerliğini belirlemek için kullanılmıştır.

Ülkemizde olumlu sosyal davranışları ele alan araştırmalar incelendiğinde ise araştırmaların genellikle yardımseverlik ya da özgeci davranışı ölçtüğü (örn., Akyl, 1986; Özdikmenli, 2004); çok boyutlu ölçme araçları kullanılarak, olumlu sosyal davranışların çok boyutlu yapısına vurgu yapıldığı görülmektedir (Kumru ve ark., 2004; Bayraktar ve ark., 2010). Örneğin Carlo ve Randall (2001) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Kumru ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan Olumlu Sosyal Davranış Eğilimi Ölçeği (Prosocial Tendencies Measure) özgeci (altruistic), itaatkâr (compliant), duygusal (emotional) ve kamusal (public) olmak üzere dört çeşit olumlu sosyal davranış tanımlamıştır. Boxer, Tisak ve Goldstein (2004) tarafından geliştirilen ve Bayraktar ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılan Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeğinde ise özgeci, tepkisel ve amaca yönelik olumlu sosyal davranış alt boyutları tanımlanmıştır. Anılan araştırmalar her ne kadar OSD'nin çok boyutlu yapısına odaklansa da davranışın altında yatan motivasyonu ölçmediği görülmektedir. Bu nedenle olumlu sosyal davranışların gerçekleştiği koşullara odaklanan ve bu davranışları ortaya çıkaran motivasyonu belirleyen bir ölçeğin Türkçeye kazandırılması olumlu sosyal davranışın altındaki motivasyonu anlamak açısından önem kazanmıştır. Yukarıda aktarılan bilgiler doğrultusunda bu araştırmada Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği ergen örnekleminde psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Katılımcılar

Bu araştırma, “Anne ve Baba Davranışları ile Ergenin İşlevselliği İlişkisinde Kendini Düzenlemenin Aracı Rolü” başlıklı araştırma projesinin bir parçasıdır. Ankara şehir merkezinden devlete ait bir düz lise ve iki anadolu lisesinde 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden 318’u kız ve 265’i erkek olmak üzere toplam 583 ergen araştırma örneklemini oluşturmuştur. Ergenlerin yaş ortalaması 15.9’dür ($S = .88$; $\text{ranj} = 13.5\text{--}18.4$). Araştırmaya dahil olan 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden katılımcıların

sınıf düzeyine göre dağılımı şöyledir: 9. sınıftan 181 (%31.0), 10. sınıftan 231 (%39.6) ve 11. sınıftan 171 (%29.3) öğrenci. Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyi 8 dereceli (1 ilkokul mezunu – 8 doktora mezunu) bir ölçek üzerinden değerlendirilmiş; annelerin %28.7’sinin ilkokul; %14.7’sinin ortaokul; %33.6’sının lise; %6.7’sinin yüksekokul; %14.9’unun üniversite mezunu ve %1.4’ünün da lisansüstü bir dereceye sahip olduğu; babaların ise %12.2’sinin ilkokul; %12’sinin ortaokul; %31’inin lise; %12.9’unun yüksekokul, %26.2’sinin üniversite mezunu olup %5.6’sının lisansüstü bir derecesinin olduğu görülmüştür. Ergenlerin ailelerinin gelir düzeyi algısı ise şöyledir: ergenlerin %0.5’i kendilerini alt, %5.2’si ortanın altı, %71.6’sı orta, %21’i ortanın üstü ve %1.6’sı üst gelir grubuna ait gördüklerini bildirmişlerdir.

Veri Toplama Araçları

Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği (Prosocial Self-Regulation Questionnaire: SRQ-P): Ergenin olumlu sosyal davranışlar alanında kendini nasıl düzenlediğini belirleyebilmek için Ryan ve Connell (1989) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek KBK bağlamında geliştirilen diğer alana özel kendini düzenleme ölçümlerden farklı olarak üç boyuttan (dışsal, içe yansıtılmış ve özdeşimsel düzenleme) oluşmaktadır. Kuramcılar, olumlu sosyal davranışların doğal olmaktan ziyade içselleştirmenin bir sonucu olarak ortaya çıktığını için ölçekte içsel motivasyon alt ölçeğinin yer almadığını öne sürmektedir (Ryan ve Connell, 1989). Ölçeğin alt boyutlarından alınan yüksek puan o boyuta ilişkin düzenlemenin düşük olduğuna işaret etmektedir. Ölçek beş hedef durumdan oluşmakta, her bir hedef durum için olası beş yanıt altı derece üzerinden değerlendirilmektedir (Hedef durum: “Başka bir çocuğun yaptığı yanlış bir şeyle neden dalga geçmezsin?”; Olası yanıt: “Çünkü eğer öyle yaparsam, başım belaya girer.”; 1- hiç doğru değil, 6- çok doğru). Ölçekte yer alan beş hedef durum şu şekildedir: A. Arkadaşlarına verdiği sözü neden tutarsın? (1-5 arası sorular), B. Başka bir çocuğun yaptığı yanlış bir şeyle neden dalga geçmezsiniz? (6-10 arası sorular), C. Birilerine çok kızdığında onlara neden vurmazsın? (11-15 arası sorular), D. Diğer çocuklara karşı neden iyi davranmaya çalışırsın? (16- 20 arası sorular), E. Sıkıntıda olan birine neden yardım etmek istersin? (21-25 arası sorular). Ryan ve Connell (1989) yaptıkları araştırmada ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısını dışsal düzenleme için .62, içe yansıtılmış düzenleme için .69 ve özdeşimle düzenleme için .67 olarak bulmuştur. Araştırmacılar ayrıca alt boyutlar arasındaki özerliğe bağlı sürekliliği incelemişler; içe yansıtılmış ve dışsal düzenleme ($r = .27$ $p < .01$) ve içe yansıtılmış ve özdeşimle düzenlemeye ($r = .63$ $p < .001$) gibi birbirine yakın düzenlemelerin, dışsal ve özdeşimle düzenleme ($r = .05$ $p > .05$) gibi birbirinden uzakta olanlara göre birbirleriyle yüksek ve olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Ryan ve Connell, 1989).

Kişilerarası Tepkisellik İndeksi (Interpersonal Reactivity Index): Araştırmada empati ve bakış açısını alma özelliklerini ölçmek amacıyla Davis (1983) tarafından geliştirilen Kişilerarası Tepkisellik İndeksinin anılan alt boyutları kullanılmıştır. Her bir maddenin çeşitli ortamlardaki duygu ve düşünceleri ne derece iyi tanımladığı beş dereceli bir ölçek (1- hiç doğru değil; 5 - çok doğru) üzerinden değerlendirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Kumru ve arkadaşları (2004) tarafından yapılmış olup ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı empati alt ölçeği için .53 (“Benim sahip olduğum şeylere sahip olamayan insanları düşündüğümde genellikle üzülürüm.”), başkalarının bakış açısını alma alt ölçeğinin için .59 olarak bulunmuştur (“Birinden beklemediğim bir tepki aldığımda, durumu bir de onun gözüyle görmeye çalışırım.”). Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı empati alt ölçeği için .84; başkalarının bakış açısını alma alt ölçeğinin için .61 olarak bulunmuştur.

Öğrenme İklim Ölçeği (Learnig Climate Questionnaire, LCQ): Gençlerin öğretmeninden algıladığı özerklik desteğini belirlemek için Williams ve Deci (1996) tarafından geliştirilen 15 maddeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Ölçek 5’li likert (1- hiç katılmıyorum, 5- kesinlikle katılıyorum) üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Özdikmenli-Demir (2009) tarafından yapılmış olup Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .93 olarak bulunmuştur. Bu araştırma örnekleminde ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .95 olarak bulunmuştur.

Özerkliği Destekleme Ölçeği (Autonomy Support): Gençlerin anne ve babalarından algıladığı özerklik desteği düzeyini belirlemek amacıyla Soenens ve arkadaşları (2007) tarafından 7 madde olarak geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek 5’li Likert üzerinden değerlendirilmektedir (1- hiç katılmıyorum, 5- çok katılıyorum). Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .79 olarak bulunmuştur (Soenens ve ark., 2007). Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Kındap (2011) tarafından yapılmış olup ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı gencin anne bildirimi için .81, babası için bildirimine göre .82’dir. Bu araştırma kapsamında ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı gencin anne bildirimi için .82; baba bildirimi için .85’dir.

İşlem

Araştırmanın ölçekleri proje kapsamında uygulandığı için ölçek kitapçığı öğrencilere farklı zamanlarda iki ya da üç seansta verilmiştir. Uygulamalar, okul idaresince uygun bulunan ders saatlerinde öğrencilerle toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere projenin kapsamıyla ilgili bilgi ve uygulamayla ilgili yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Öğrencilerden kişisel bilgi formuna isim yazmamaları fakat kendisine

ait uygulamaları birleştirebilmemiz için öğrenci numaralarını belirtmeleri istenmiştir. Öğrenci velilerinden onam formu alınmıştır.

Bulgular

Geçerlik Analizleri

Ölçeğin Çeviri İşlemleri ve Kapsam Geçerliği. Bu psikometrik incelemeye konu olan Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin uyarlama izni kuramcılardan M.R. Ryan'dan alınmıştır. Türkçe formu oluşturmak için ölçeğinin maddeleri, ilk olarak Türkçeye çevrilmiş; İngilizce bilen ve alanda uzman dört kişinin çeviri hakkındaki görüş ve önerileri alınmış; ortak öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmıştır. Uygulamada kullanılacak ölçeğin lise öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek için ölçek 5 öğrenciye verilmiş, ölçek üzerinde anlamadıkları maddelerin yanına not düşmeleri istenmiştir. Tüm bu aşamaların sonunda ölçeğe son şekli verilmiştir.

Ölçeğin Yapı Geçerliği (Faktör Analizi). Ergen tarafından rapor edilen Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin faktör yapısı temel bileşenler analiziyle değerlendirilmiştir. Verinin analiz için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ile değerlendirilmiştir. Verinin KMO değeri 0.90 olarak tespit edilmiş ve verinin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Yapılan temel bileşenler analizi sonucunda özdeğeri 1'den büyük olan beş faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerin özdeğerleri sırasıyla 7.80, 4.09, 1.73, 1.13 ve 1.02 şeklindedir. Orjinal ölçek temel alınarak maddeler promax rotasyonu kullanılarak 3 faktöre zorlandığında son faktörün faktör analizi sayılıtlarını (bir faktörün en yüksek madde faktör yükünün .50'nin altında olmaması, son faktördeki en az ikiden fazlasının çift yük almaması) karşılamadığı görülmüş ve maddelerin özerk ve kontrollü motivasyon olarak ayrışıp ayrışmadığını belirlemek için promax rotasyonu kullanılarak maddeler iki faktöre zorlanmıştır. Ölçeğin madde faktör yükleri Tablo 1'de sunulmaktadır. Analizi sonucunda, maddelerin kuramın önerdiği şekilde kontrollü ve özerk motivasyon olarak ayrışmadığı görülmüştür. Kuramın önerdiği haliyle içe yansıtılmış düzenleme alt boyutunda yer alan ve kontrollü motivasyon alt boyutunda yer alması gereken 2, 8, 15, 19 ve 23. maddelerin özerk motivasyon alt boyutunda yük aldığı görülmüştür. Bu durumun davranışı düzenleme biçimlerinin özerklik düzeyine göre süreklilik göstermesinden dolayı ortaya çıktığı düşünülmüş ve bu düşünce R.M. Ryan'a (kişisel yazışma) doğrulatılmıştır. Ayrıca 5. maddenin ("Çünkü verilen sözlerin tutulmamasını sevmem.") her iki faktörde de yük almadığı belirlenmiştir.

Tablo 1

Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin Promax Rotasyonu Sonrası Faktör Örüntüsü

Maddeler	Faktör 1 ÖM	Faktör 2 KM
20. Çünkü kötü biri olmayı istemem.	.82	.17
19. Çünkü kötü davranırsam kendimi kötü hissederim.	.81	.23
18. Çünkü iyi biri olmanın önemli olduğunu düşünürüm.	.79	.14
25. Çünkü diğerlerine yardım etmek insanı rahatlatan bir şeydir.	.72	.12
7. Çünkü diğer insanlara karşı nazik olmanın önemli olduğunu düşünürüm.	.71	.16
10. Çünkü kötü birisi olmak istemem.	.71	.31
15. Çünkü böyle yaparsam kendimi kötü hissederim.	.70	.23
14. Çünkü kimsenin canını yakmak istemem.	.70	.23
23. Çünkü yardım etmezsem kendimi kötü hissederim.	.69	.24
8. Çünkü o çocukla dalga geçersen, kendimden utanırım.	.68	.20
21. Çünkü gereksinim duyulduğunda yardım etmenin önemli olduğunu düşünürüm.	.66	.06
13. Çünkü birilerine vurmayı sevmem.	.66	.25
4. Çünkü verilen sözlerin tutulmasının önemli olduğunu düşünürüm.	.58	-.06
2. Çünkü sözümü tutmazsam kendimi kötü biriymişim gibi hissederim.	.51	.16
5. Çünkü verilen sözlerin tutulmamasını sevmem.	.23	-.02
16. Çünkü iyi davranmazsam diğer çocuklar beni sevmeyizler.	.27	.80
17. Çünkü kötü davranırsam, başım derde girer.	.07	.79
6. Çünkü eğer öyle yaparsam, başım derde girer.	.11	.74
11. Çünkü öyle yaparsam, başım derde girer.	.06	.72
12. Çünkü diğer çocukların beni sevmesini isterim.	.37	.71
9. Çünkü o çocukla dalga geçersen diğer çocuklar beni sevmeyeceklerdir.	.26	.70
22. Çünkü yardım etmezsem başım derde girebilir.	-.04	.66
3. Çünkü sözümü tutmazsam arkadaşlarım üstüme gelirler.	.08	.57
24. Çünkü insanların beni sevmelerini isterim.	.36	.56
1. Sözlerimi tutarsam arkadaşlarım beni sevecektir.	.31	.49
Özdeğer	7.80	4.09
Açıklanan Varyans	31.21	16.36
Alfa Katsayısı	.90	.87

Not. Dışsal düzenleme: 3, 6, 11, 17, 22; İçer yansıtılmış düzenleme: 1, 2, 8, 9, 12, 15, 16, 19, 23, 24; Özdeşimsel düzenleme: 4, 5, 7, 10, 13, 14, 18, 20, 21, 25; ÖM: Özerk Motivasyon, KM: Kontrollü Motivasyon.

Birleştirici geçerlik. Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin alt boyutlarının özerklik ya da kendini belirleme düzeyine göre süreklilik gösterip göstermediğini belirleyebilmek için alt boyutlar arasındaki ilişkiler; Görelî Özerklik Puanıyla anne ve öğretmenden algılanan özerklik desteği, empati ve başkalarının bakış açısını alma değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanarak incelenmiştir (bkz., Tablo 2). Analiz sonuçları özdeşimsel ve içe yansıtılmış düzenleme ($r = .67, p < .001$) ve içe yansıtılmış ve dışsal düzenleme ($r = .48, p < .001$) gibi birbirine yakın düzenlemeler arasındaki ilişkilerin, dışsal ve özdeşimsel düzenleme ($r = .07, p > .05$) gibi birbirinden uzak olanlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Anne, baba ve öğretmenden algılanan özerklik desteğinin içe yansıtılmış düzenleme ve özdeşimsel düzenlemeyle ve üç alt boyuttan elde edilen görelî özerklik puanıyla pozitif yönde ilişkili olduğu; buna karşı dışsal düzenlemeyle ilişkili olmadığı görülmüştür. Empati ve başkalarının bakış açısını almanın dışsal düzenlemeyle negatif yönde; içe yansıtılmış düzenleme ve özdeşimsel düzenlemeyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.

Tablo 2

Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkiler ve Görelî Özerklik Puanının Özerklik Desteği, Empati ve Başkalarının Bakış Açısını Alma Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8
1. DD	-							
2. İYD	.48***	-						
3. ÖD	.07	.67***	-					
4. GÖP	-.81***	-.13***	.50***	-				
5. A-Özerklik Desteği	-.07	.13***	.24***	.19***	-			
6. B-Özerklik Desteği	-.05	.09*	.22***	.17***	.58***	-		
7. Ö-Özerklik Desteği	-.01	.29***	.28***	.13***	.36***	.28***	-	
8. Empati	-.11**	.26***	.42***	.32***	.21***	.18***	.24***	-
9. BBAA	-.12**	.13**	.32***	.29***	.17***	.13***	.17***	.53***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Not. DD: Dışsal Düzenleme, İYD: İçe Yansıtılmış Düzenleme, ÖD: Özdeşimsel Düzenleme, İD: İçsel Düzenleme, GÖP: Görelî Özerklik Puanı, A: Anne, B: Baba, Ö: Öğretmen, BBAA: Başkasının Bakış Açısını Alma

Güvenirlilik Analizi

Araştırma örnekleminde Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları, orijinal ölçek temelinde dışsal düzenleme için .82, içe yansıtılmış düzenleme için .82 ve özdeşimsel düzenleme için .84 (5. madde “Çünkü verilen sözlerin tutulmamasını sevmem.” çıkartıldığında .87) olarak bulunmuştur. Ölçeğin faktör analizi sonucunda elde edilen özerk motivasyon ve kontrollü motivasyon ayırımına göre Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları, özerk motivasyon için .91, kontrollü motivasyon için .87 olarak bulunmuştur.

Tartışma

Araştırmada KBK bağlamında geliştirilen Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeğinin psikometrik özellikleri Ankara kentinde yaşayan ergen örnekleminde incelenmiştir. KBK'nın önerdiği şekilde dışsal, içe yansıtılmış ve özdeşimsel düzenlemenin özerk ve kontrollü motivasyon faktörünü temsil edip etmediğini belirlemek için yapılan faktör analizi sonucunda içe yansıtılmış düzenleme alt boyutuna ait beş maddenin özerk motivasyon faktöründe, beş maddenin ise kontrollü motivasyon faktöründe temsil edildiği görülmüştür. Davranış düzenleme biçimlerinin özerklik düzeyine göre süreklilik göstermesinden dolayı bu sonuç elde edildiği R.M. Ryan (kişisel yazışma) tarafından da doğrulanmış ve ölçeğin orijinal alan yazınında da sıklıkla kullanılan şekliyle yani alt boyutlar temelinde ya da görelî özerklik puanı hesaplanarak kullanılmasının uygun olduğu düşünülmüştür. Kuram gereği kontrollü motivasyon alt boyutunda yer alması gereken ancak bu araştırma kapsamında yapılan faktör analizinde içsel motivasyon (özdeşimsel düzenleme) faktöründe yer alan içe yansıtılmış alt boyutuna ait maddeler incelendiğinde *E. Sıkıntıda olan birine neden yardım etmek istersin? çünkü yardım etmezsem kendimi kötü hissederim* gibi kişinin kendini kötü hissetmesini vurgulayan maddelerin yer aldığı görülmüştür. Özdeşimsel düzenlemenin tanımında bir eylemin kabul edilmesi ya da kişiye ait olması vurgulanır. Anılan maddelerde eylemin kabul edildiği, kişiye ait algılandığı ve kişisel olarak anlamlı bulunduğu görülmektedir. Kültürel olarak kötü hissetmekten kaçınmak için yapmış olduğumuz olumlu sosyal davranışlar birilerinin sevgisini kazanmak için yaptığımız olumlu sosyal davranışlara göre daha özerk algılanıyor olabilir ve bu nedenle içsel motivasyon alt boyutunda temsil ediliyor olabilir. Ancak elde edilen bu sonucun başka araştırmalarda da sınanmaya ihtiyacı bulunmaktadır.

Yapılan faktör analizi sonucunda beşinci maddenin hiçbir faktör altında yük almadığı görülmüş, maddenin iki olumsuz durum içermesinden kaynaklı

anlaşılmadığı düşünülmüş ve daha sonraki çalışmalarda “Çünkü verilen sözlerin tutulmamasını sevmem.” olumsuzluk ekinin vurgulanarak kullanılmasının uygun olduğu düşünülmüştür. Ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelendiğinde Ryan ve Connell (1989) sonuçlarıyla tutarlı olarak özdeşimsel ve içe yansıtılmış düzenleme ve içe yansıtılmış ve dışsal düzenleme gibi birbirine yakın düzenlemeler arasındaki ilişkilerin, dışsal ve özdeşimsel düzenleme gibi birbirinden uzak olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu KBK’nın davranışı düzenleme biçimlerinin özerklik düzeyine göre süreklilik gösterdiği görüşünü bizim kültürümüz için de doğrular niteliktedir.

Araştırmada anne, baba ve öğretmenden algılanan özerklik desteğinin içe yansıtılmış ve özdeşimsel düzenlemeyle ve üç alt boyuttan elde edilen göreceli özerklik puanıyla pozitif yönde ilişkili olduğu; buna karşı dışsal düzenlemeyle negatif yönde ilişkili olduğu ancak anılan ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı bulunmuştur. Batı literatüründe yapılan araştırmalarda özerklik desteğinin içe yansıtılmış ve özdeşimsel düzenlemeyle pozitif yönde ilişkili olduğu gösterilmektedir (Gagne 2003; Roth, 2008; Ryan ve Connell, 1989). Benzer şekilde dışsal düzenlemenin anne, baba ve öğretmenden algılanan özerklik desteği ile istatistiksel anlamlılığından bağımsız olarak negatif yönde ilişkili olması; kişinin bakış açısını alarak empati kurabilen, kişinin seçim yapmasını sağlayan, minimum düzeyde kontrol ve güç uygulayan ve kişinin kendi değer ve ilgilerini oluşturmaya ve bu doğrultuda hareket etmesine yardımcı olan uygulamalar olarak tanımlanan özerkliği desteklemenin dışsal motivasyonu azalttığına işaret etmektedir.

Empati ve başkalarının bakış açısını almanın dışsal düzenlemeyle negatif yönde, içe yansıtılmış ve özdeşimsel düzenlemeyle ise pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuç KBK temelinde sosyal çevrenin özerkliği desteklemesiyle birlikte düşünüldüğünde, ebeveynin çocuğun özerkliğini desteklemesinin, çocuğun diğerlerinin ihtiyaçlarına duyarlı olmasını artırabildiği; ebeveynin kontrolünün ise, duyarlılığı azaltabildiği öne sürülmektedir (Kanat-Maymon ve Assor, 2010). Bununla birlikte, özerklik ihtiyacının karşılanması kişinin kendini olumlu ve iyi hissetmesini artırdığı için kişilerin kendi güçlükleriyle daha az meşgul oldukları ve bu nedenle de empatik tepkilerinin artabildiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, özerkliği desteklenen kişiler, diğerlerinin ihtiyaçlarına daha duyarlı ve açık olabilmektedirler (Gagne, 2003; Ryan ve Deci, 2000). Tersine, özerklik ihtiyacı özellikle de ailesi tarafından engellenen bir kişinin zihni, engellenme duygusuyla ve yetersiz başa çıkma becerileriyle daha fazla meşgul olmakta, öfke ve kaygı artabilmektedir (Assor ve ark., 2004; Deci ve Ryan, 2000). Bu durum da birey başkalarının sıkıntılarıyla karşılaştığında kişisel tükenmişlik yaşayabilmekte ve başkalarının ihtiyaçlarına empatik bir şekilde cevap verme eğilimi azalabilmektedir. Sonuç olarak, diğerlerinin

duygularını anlamanın, yani empati eğiliminin, OSD sergilemenin merkezinde olduğu düşünüldüğünde kişilerin zorunluluk ya da zorlama durumlarında kendilerini dışsal bir şekilde düzenleyecekleri; buna karşılık, özerkliğin desteklendiği durumlarda davranışların nedenini içselleştirebilecekleri; dolayısıyla, kendilerini daha özerk bir şekilde düzenleyebilecekleri düşünülmektedir. Nitekim araştırmalarda zorunluluk ya da zorlamanın yer aldığı koşullarda, OSD'nin azaldığı; buna karşılık, özerkliğin desteklendiği koşullarda OSD'nin arttığı bilinmektedir (Sobus, 1995; Stukas, Snyder ve Clary, 1999).

Araştırmada Ryan ve Connell (1989) tarafından geliştirilen Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin kültürümüzdeki geçerliği ve güvenilirliği incelenmiş ve sonuçta ergen örneklemi için ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu ortaya konmuştur. Olumlu sosyal davranışlar ergenlerde gözlemlemek istediğimiz dolayısıyla pozitif psikolojinin de önemsedığı temel alanlardan biridir. Olumlu sosyal davranışlarda bulunan ergen sayısını artırabilmek için ergenlerin davranışlarının altında yatan motivasyonun belirlenmesinin önemli olduğu ve bu yolla etkili önlem programlarının geliştirilebileceği düşünülmektedir. Ancak ülkemizdeki alan yazının bu konuda sınırlı olduğu ve olumlu sosyal davranışları harekete geçiren motivasyonların görece az sayıda araştırmada incelendiği görülmektedir. Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği davranışın altındaki motivasyonu çeşitlendirerek incelememize olanak tanıdığı için alandaki bu eksikliği gidermeye aday bir ölçme aracıdır. Bu ölçme aracıyla davranışa neden olan farklı motivasyonlar belirlenerek, göçmen, zorba/kurban çocuklar gibi özel grupların daha iyi tanınması ve anlaşılması mümkün olabilir. Araştırmada Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin üç farklı şekilde kullanılabileceği belirlenmiştir: Birinci olarak ölçek, göreceli özerklik puanı hesaplanarak; ikinci olarak, ölçeğin alt boyutları ayrı ayrı temel alınarak; üçüncü olarak temel bileşeler analizi sonucuna göre elde edilen özerk ve kontrollü motivasyon yapıları şeklinde kullanılabilir.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Ölçek, ergen örneklemine incelenmiş ve dolayısıyla, sonuçlar ergenlik dönemindeki gençlere genellenebilmektedir. Araştırmada ölçeğin ölçüt geçerliği için kullanılan diğer değişkenler ile ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkilerin yönü değerlendirilirken ilişkilerin korelasyona dayalı olduğuna dikkat edilmelidir. Olumlu Sosyal Davranışlar Alanında Kendini Düzenleme Ölçeği'nin daha farklı yaşlardaki ergen gruplarına ve özel gruplara da uygulanması, ölçeğin alt boyutları açısından ayrıntılı analizine olanak tanıyacaktır.

Kaynaklar

- Arnold, N. (2014). *Understanding the Relationship Between Parenting and Children's Prosocial Motivation* (Doctoral dissertation).
- Akyel, H. B. (1986). *Altruistic behavior and prosocial moral reasoning among Turkish high school students*. Yayınlanmamış doktora tezi, University of Maryland.
- Assor, A., Roth, G. ve Deci, E. L. (2004). The emotional costs of parents' conditional regard: A self determination theory analysis. *Journal of Personality*, 72, 47-88.
- Bayraktar, F., Kindap, Y., Kumru, A. ve Sayıl, M. (2010). Olumlu Sosyal ve Saldırgan Davranışlar Ölçeği'nin (OSDS) Türk ergen örnekleminde psikometrik açıdan incelenmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(26), 1-13.
- Bayraktar, F., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2009). Liseli ergenler ve üniversiteli gençlerde benlik saygısı: Ebeveyn ve akrana bağlanma, empati ve psikolojik uyum değişkenlerinin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63), 48-63.
- Boxer, P., Tisak, M. S. ve Goldstein, E. (2004). Is it to be good? An exploration of aggressive and prosocial behavior subtypes in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(2), 91-100.
- Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S. ve Randall, B.A. (2003). Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 23, 107-134.
- Carlo, G. ve Randall, B. A. (2001). Are all prosocial behaviors equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. İçinde F. Columbus (Ed.), *Advances in psychology research, Volume II* (sy. 151-170). New York: Nova Science.
- Carlo, G. ve Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 31, 31-44.
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 113-126.
- Deci, E. L., Eghrari, H., Patrick, B. C. ve Leone, D. R. (1994). Facilitating internalization: The self-determination theory perspective. *Journal of Personality*, 62, 119-142.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.

- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2008). Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life’s domains. *Canadian Psychology*, 49(1), 14-23.
- Eisenberg, N. (1986). *Altruistic emotion, cognition and behavior*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Gagné, M. (2003). The role of autonomy support and autonomy orientation in prosocial behavior engagement. *Motivation and Emotion*, 27, 199-223.
- Grolnick, W. S., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. İçinde J. E. Grusec ve L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children’s internalization of values: A handbook of contemporary theory* (sy. 78-99). London: Wiley.
- Grolnick, W. S. ve Ryan, R. M. (1987). Autonomy in children’s learning: An experimental and individual difference investigation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 890-898.
- Grolnick, W. S. ve Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children’s self-regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81, 143-154.
- Kanat-Maymon, M. ve Assor, A. (2010). Perceived maternal control and responsiveness to distress as predictors of young adults’ empathic responses. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(1), 33-46.
- Kindap, Y. (2011). A longitudinal study of the relationship between supportive parenting, social adjustment and self-determination level among adolescents on the basis of self Determination Theory. Unpublished doctoral dissertation, Department of Psychology, Hacettepe University.
- Koestner, R., Ryan, R. M., Bernieri, F. ve Holt, K. (1984). Setting limits on children’s behavior: The differential effects of controlling versus informational styles on children’s intrinsic motivation and creativity. *Journal of Personality*, 54, 233-248.
- Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125.
- Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2006). The antecedents and consequences of autonomous self-regulation for college: A self-determination theory perspective on socialization. *Journal of Adolescence*, 29, 761-775.

- Özdikmenli-Demir, G. (2009). *Üniversite öğrencilerinin kimlik gelişiminde sosyal ve kimlik sermayelerinin rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özdikmenli, G. (2004). *Kişilerarası ilişkilerdeki bireyci-toplulukçu yönelimlerin çocuklarda ve gençlerde yaşa, kuşağa ve öykü türüne göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alborzi, M. ve Razavieh, A. (2004). A comparative study of prosocial self-regulation in gifted, blind and normal children. *Journal of Psychology*, 8 (2), 128-143.
- Reeve, J. (2002). Self-determination theory applied to educational settings. İçinde E. L. Deci ve R. M. Ryan (Eds.), *Handbook of self-determination research* (sy. 183-203). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Reeve, J. (2006). Teachers as facilitators: What autonomy-supportive teachers do and why their students benefit. *The Elementary School Journal*, 106(3), 225-236.
- Roth, G. (2008). Perceived parental conditional regard and autonomy support as predictors of young adults' self-versus other-oriented prosocial tendencies. *Journal of Personality*, 76(3), 513-534.
- Roth, G., Assor, A., Niemiec, C. P., Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2009). The emotional and academic consequences of parental conditional regard: Comparing conditional positive regard, conditional negative regard, and autonomy support as parenting practices. *Developmental Psychology*, 45, 1119-1142.
- Roth, G., Kanat-Maymon, Y. ve Bibi, U. (2011). Prevention of school bullying: The important role of autonomy-supportive teaching and internalization of pro-social values. *The British Psychological Society*, 81, 654-666.
- Ryan, R. M. ve Connell, J. P. (1989). Perceived locus of causality and internalization: Examining reasons for acting in two domains. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 749-761.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Ryan, R. M., Deci, E. L., Grolnick, W. S. ve La Guardia, J. G. (2006). The significance of autonomy and autonomy support in psychological development and psychopathology. İçinde D. Cicchetti ve D. Cohen (Eds.) *Developmental Psychopathology: Vol. 1. Theory and Methods*. New York: Wiley.
- Sobus, M. S. (1995). Mandating community service: Psychological implications of requiring prosocial behavior. *Law and Psychology Review*, 19, 153-182.

- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Lens, W., Luyckx, K., Goossens, L., Beyers, W., ... (2007). Conceptualizing parental autonomy support: Adolescent perceptions of promotion of independence versus promotion of volitional functioning. *Developmental Psychology*, 43, 633-646.
- Soenens, B. ve Vansteenkiste, M. (2005). Antecedents and outcomes of self-determination in three life domains: The role of parents' and teachers' autonomy support. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 589-604.
- Soenens, B., ve Vansteenkiste, M. (2010). A theoretical upgrade of the concept of parental psychological control: Proposing new insights on the basis of self-determination theory. *Developmental Review*, 30, 74-99.
- Staub, E. (1978). *Positive social behavior and morality: Vol. 1. Social and personal influences*. New York: Academic Press.
- Stukas, A. A., Snyder, M. ve Clary, E. G. (1999). The effects of "mandatory volunteerism" on intentions to volunteer. *Psychological Science*, 10, 59-64.
- Vallerand, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Sayı, 29; sy. 271-360). San Diego, CA: Academic Press.
- Vansteenkiste, M., Simons, J., Lens, W., Sheldon, K. M. ve Deci, E. L. (2004). Motivating learning, performance, and persistence: The synergistic role of intrinsic goals and autonomy-support. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 246-260.
- Vansteenkiste, M., Simons, J., Lens, W., Soenens, B. ve Matos, L. (2005). Examining the impact of extrinsic versus intrinsic goal framing and internally controlling versus autonomy-supportive communication style upon early adolescents' academic achievement. *Child Development*, 76, 483-501.
- Wentzel, K. R., Filisetti, L. ve Looney, L. (2007). Adolescent prosocial behavior: The role of self-processes and contextual cues. *Child development*, 78(3), 895-910.
- Williams, G. C. ve Deci, E. L. (1996). Internalization of biopsychosocial values by medical students: A test of self-determination theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 767- 779